

Отже, авторська пісня є адаптованим педагогічним засобом у роботі з дітьми, який варто систематично використовувати безпосередньо для розвитку музичного слуху і голосу [3, с.8]. Пісні-вправи сприяють виробленню окремих автоматизованих дій голосового апарату, тому що побудовані на коротких, повторюваних мелодіях і поспівках. Засвоюючи вправи, діти вчаться правильно відтворювати в співі різноманітні види мелодичного руху і найбільш характерні інтонаційні звороти, що зустрічаються у пісенному репертуарі для дітей даного віку. А це, в свою чергу, надалі полегшить засвоєння дітьми більш складних пісень.

Таким чином, музичний напрям педагогічної діяльності педагога виступає ґрунтовною платформою для творчого та особистісного розвитку дошкільників, сприяє розвитку оригінального мислення, фантазії та уяви, розкриває її творчий потенціал, формує такі особистісні якості як комунікабельність, розкутість, артистичність, безпосередність, і звичайно впевненість у собі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбунова Н. Музична діяльність дошкільнят: Програма та методичні рекомендації. *Дитячий садок*. №38 (326). 2015. С. 23 – 29.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Київ, 2002. 212 с.
3. Хлебникова Л. Методика хорового співу у дошкільній освіті. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2006. 118.
4. Юцевич Ю. Є. Теорія та методика формування та розвитку співацького голосу: навч.- метод. посібник для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, учителів шкіл різного типу. К.: ІЗМН, 1998. 160 с.

Дурмазоглу О.А.,
кандидат історичних наук, доцент
Історико-філософського факультету
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У НАДЗВИЧАЙНІЙ СИТУАЦІЇ ВІЙНИ: ДОСВІД ІЗРАЇЛЮ

Анотація. У статті висвітлено та проаналізовано основні складові, здобутки та досвід Ізраїлю в організації шкільного навчального процесу в умовах війни, визначено надзвичайну актуальність для України в удосконаленні, трансформації та новаціях безпекових заходів в навчальному процесі. Визначено, що Україна на сьогодні досить успішно перебирає досвід Ізраїлю, водночас важливим є створення власної системи безпеки, з огляду на власні ресурси, виклики і задачі.

Abstract. The article is highlighted and analyzed the main components, achievements and experience of Israel in the organization of the school educational process in the conditions of war, determined the extreme urgency for Ukraine in the improvement, transformation and innovations of security measures in the educational process. It was determined that today Ukraine is quite successfully going over Israel's experience, while at the same time it is important to create Ukrainian security system, given it is own resources, challenges and tasks.

Ще на початку ХХІ століття світовій громадськості здавалось, що повномасштабна війна в центрі Європи неможлива, ніби це поняття з минулого і не може повторитись у майбутньому.

В часи розвитку цифрових технологій, гуманізму, епосі значних відкриттів дивовижного потенціалу людських можливостей, знищення науково-освітніх кордонів, зростання освітніх сфер послуг, підвищення ролі самоосвіти і ролі особистості неможливо було уявити зухвалий напад на суверенну державу з нехтуванням усіх правил воєнної етики, елементами геноциду, викраденням як дорослих, так і дітей, знищенням енергетичної системи та шантажуванням ядерною зброєю.

Українці зіткнулись із непротими рішеннями та викликами, значній частині населення довелось виїхати за кордон, деякі лишилися в країні, деякі території нашої держави, нажаль, знаходяться під окупацією та значними обстрілами, тому там українська сторона не має змоги контролювати а ні життєдіяльність своїх громадян, а ні освітній процес в закладах освіти.

Нажаль, а можливо і на щастя, Україна, як суверенна держава до 2014 року не мала власного досвіду проведення освітнього процесу у надзвичайних умовах, зокрема під час постійної загрози життю всіх учасників навчального процесу. Водночас напад російської федерації на територію України повністю змінив реалії життя населення і, як наслідок, навально-освітнього процесу, зокрема.

Потрібно звернути увагу, що напад сусідньої держави на територію України це не одномоментна подія, це не спринт, а марафон, як сказали б у спортивній спільноті, так може статися, що нам в цьому «марафоні» доведеться жити роками, тому, на мою думку, вкрай актуальним є перебудова всього навчально-освітнього процесу на першочергових засадах безпеки.

Дитяча психологиня С.Ройз наголошує, що будь-який процес навчання починається з відчуття безпеки. Безпека – це наша передбачуваність, знання правил, знання території, тілесна недоторканість, повага до

кордонів, зрозумілі правила, «безпечний простір» – коли дитина навіть на своєму місці може «усамітнитися», наприклад, вигадати жест, який це сигналізує тощо [1]. Для продуктивного навчального процесу однією з основних умов є безпека.

На мою думку, при організації освітнього процесу в умовах війни, а також у післявоєнному періоді, вкрай важливо звернути увагу на досвід країн, які перманентно перебувають під обстрілами і мають дієві безпекові заходи для якісного функціонування системи освіти.

Однією з таких країн є Ізраїль, що перебуває під обстрілами сусідніх країн вже понад 70 років, в якій однією з найголовніших основ навчально-освітнього процесу є безпека. Саме безпека та створення всіх можливих засобів захисту учасників навчально-освітнього процесу має стати пріоритетом на довгі роки, адже наша держава, маючи такого сусіда, як росія, не може більше сподіватись на «дружні сусідські відносини», принаймні в найближчі десятиліття. Отже, система навчально-освітнього процесу має бути пристосована до будь-яких надзвичайних ситуацій, дещо «мілітаризованою» та готовою до трансформацій.

Цивільна оборона Ізраїлю має справу з різноманітними військовими та терористичними загрозами, серед яких приховані бомби, снаряди, ракети, викрадення людей тощо. Також існують можливі загрози ядерної, хімічної або біологічної атаки з боку Ірану, Іраку та деяких інших країн [2]. Основну увагу даної статті авторка хотіла б звернути на досвід безпекових заходів в будівельних конструкціях закладів освіти; співпраця Міністерства оборони із Міністерством освіти у покращенні безпекових правил та норм, а також залучення військових в навчальних тренінгах; організації навчання та системи тренування безпекової поведінки в надзвичайних ситуаціях для всіх учасників освітнього процесу; створення системи завчасного оповіщення; удосконаленню системи психоемоційної підтримки та кризової допомоги.

Перш за все, основою безпеки Ізраїлю є закон про цивільну оборону від 1951 року, що зобов'язує облаштовувати всі типи будівель (житлових, освітніх, виробничих) укриттями і бомбосховищами. Також держава проводить рекламні кампанії та щорічні навчання, покликані донести важливу інформацію, наприклад, як і за який час учні мають дістатися бомбосховищ після того, як пролунав сигнал тривоги. Під час подібних навчань діти самотужки шукають найближчі до школи чи дому громадські укриття, вчать надавати першу допомогу тощо [2].

Маємо констатувати, нажаль, будівлі системи освіти України не були готові до війни, як показала практика, на сьогодні українські заклади освіти не мають належних укриттів, які б відповідали всім рівням безпеки, тому більшість навчальних закладів проводять дистанційну форму навчання.

До того ж, із звіту міністра освіти і науки України Сергія Шкарлета, станом на травень 2022 року, від початку повномасштабного вторгнення в Україні постраждало 1611 закладів освіти, а 161 було повністю зруйновано [3].

А до одного навчання готові 59% українських шкіл - саме така кількість закладів освіти облаштувала захисні споруди. Найкраще з цим завданням впорався Київ, а також Львівська й Чернівецька області [4].

Натомість ізраїльські школи, зупинки та громадські місця мають спеціальні укріплення (армовані стінки, аронні навіси над дахами, дитячі майданчики з тунелями для прихистку тощо) [2].

Україні доведеться докорінно міняти правила побудов та реконструкцій закладів освіти з урахуванням безпекових норм у надзвичайних ситуаціях, адже, маючи державу-агресора по-сусідству не можливо бути впевненим в не повторенні військового нападу.

Дієвою практикою в Ізраїлі є планові навчальні дні, існує, так званий «Помаранчевий день», тобто це 4 тренування на рік, де кожен учасник освітнього процесу має виконати чіткий алгоритм безпекових заходів. Окрім того, раз на два місяці відпрацьовується «навчальна тривога. І в кожного є своя роль в евакуації під час надзвичайної ситуації.

Діти відчувають цю відповідальність, бо їх навчають з трьох років правил евакуації, тобто з дитячих садків.. Вихователі і вчителі відповідальні, бо люблять дітей. Батьки відповідальні, бо відчувають співпрацю зі школою. Директор школи відповідальний, бо піклується про всіх учасників освітнього процесу. Навіть діти старших класів мають власну місію під час надзвичайної ситуації: хтось буде вести молодших дітей до укриття, хтось проведе перекличку, а хтось допоможе розсадити в бомбосховищі [5].

Як показує практика, тренування з евакуації охоплює чотири етапи: планування, інструктаж викладачів, екскурсії до бомбосховища малими групами. Всі викладачі в обов'язковому порядку проходять інструктаж із надання першої медичної допомоги, діти долучаються до нього за бажанням [6]. Велику увагу приділяють системі психологічної підтримки в закладах освіти Ізраїлю, зокрема, кризова допомога надається всім учасникам навчального процесу Психоемоційна підтримка учнів і вчителів — один із пріоритетів освітньої системи Ізраїлю. «Психологізація» навчання тут дуже висока. Це означає, що психологічні аспекти «захиті» в навчальній матеріал, а освітній процес побудований з урахуванням психологічних особливостей дітей різного віку. У місцевих школах учитель не відокремлює навчання від психологічного супроводу, не протиставляє знання душевному комфорту дитини. Якщо педагог не може вирішити якість питання, він може звернутися до консультанта або психолога, який є куратором цієї школи або садочка. Психолог із місцевого психологічного центру консультує або вчителя, або директора. Останній після консультації може змінити/доповнити/звернути увагу на певні аспекти процесів, які відбуваються в школі. Якщо ситуація не може бути вирішена в такий спосіб, психолог може працювати безпосередньо з класом, групою, родиною або конкретним учнем чи ученицею [5].

Усіх дітей в Ізраїлі обов'язково навчають розрізняти два поняття «мені зараз страшно» та «зараз я в небезпеці». Якщо страшно — існують завасно натреновані вправи для заспокоєння, якщо чатує небезпека — потрібно діяти згідно вставленим інструкціям.

В Україні на сьогодні розробляються та реалізуються багато проектів направлених на покращення психологічної безпеки, підвищення рівня резильєнтності як педагогічних працівників, так і учнів. Нещодавно на державному рівні Міністерством освіти та науки України, спільно з Фондом «Східна Європа» було запущено новий безкоштовний онлайн-курс для освітян «Психологічна безпека дорослих та дітей під час повітряної тривоги у школі». Курс розроблено в межах Програми «Безпечна школа», яка реалізується Фондом «Східна Європа», у співпраці з Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Міністерством освіти і науки України та Міністерством внутрішніх справ України [7].

Ще однією із складовою взаємодії навального закладу із школою та плекання патріотизму, а також вдячності солдатам є участь шкіл Ізраїлю у програмі Міносвіти Ізраїлю «Шлях цінностей», офіційною метою якої є зміцнення співпраці між школою та армією. Досить часто дітей заохочують дарувати «Пакунки турботи» солдатам, дана акція, пер за все, піднімає роль військового та є підтримкою, тих хто воює за безпеку громадян держави.

На сьогодні цей напрям освітньо-виховної роботи також набуває популярності в Україні, в багатьох навчально-виховних закладах, наприклад, відбуваються ярмарки патріотичної продукції, а кошти від її реалізації витрачають на підтримку захисників України.

Як викладач історії, маю наголосити, що в навчальному процесі надзвичайно важливо звертати увагу і показувати досвід минулого та можливості майбутнього, проводити причинно-наслідкові зв'язки, адже українці, як нація зазнали багато трагічних сторінок у своїй історії, тому є доречною актуалізація історичної пам'яті серед учнівської спільноти. Валиво звертати увагу учнів на справжні цінності, розставляти правильні акценти, показувати сучасних героїв та називати речі своїми іменами.

Потрібно зазначити, що сьогодні Україна активно переймає досвід Ізраїлю в покращенні освітнього процесу, зокрема, 11 березня 2022 року, команда Міністерства освіти і науки організувала проведення тренінгу для українських педагогічних працівників. Психолог-педагог Шимона Гродзін-Чесарі, офіційно ліцензований психолог Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти Ізраїлю, розповіла про діяльність закладів освіти в умовах бойових дій [8].

Перед Україною стоїть не просте завдання, «не лише відновлювати систему, а створити якісно нову модель української освіти для нової країни – ось наше завдання», – наголосив Сергій Шкарлет [3]. Саме на це завдання спрямована програма Президента України Володимира Зеленського, яку наразі створює низка робочих груп, і освіта має посісти провідне місце у його досягненні. У вересні 2022 року Фонд Президента України з підтримки Міністерства освіти, науки та спорту та за підтримки Посольства Ізраїлю та організації MASHAV організував поїздку для керівників у сфері освіти для ознайомлення із системою безпечного освітнього середовища та психоемоційної підтримки в закладах освіти Ізраїлю.

Як демонструє досвід Ізраїлю, війна – не перешкода для організації навчально-освітнього процесу, водночас, війна вимагає докорінної трансформації навчально-освітнього процесу щодо найголовнішого принципу - безпеки. Безпека має стати основою, навколо якого вибудовуються всі ланки навчання. Система навчально-освітнього процесу має бути пристосована до будь-яких надзвичайних ситуацій та готовою до трансформацій. На мою думку Україна вже зробила значні кроки у покращенні безпекових правил та норм, водночас, мають бути проведені регулярні та планові тренування і навчання всіх учасників навчально-освітнього процесу, кожен дорослий і дитина мають чітко розуміти правила поведінки і реагування у надзвичайних ситуаціях. Залучення військових в навчальних тренінгах досить позитивно впливає на організації навчання та системи тренування безпекової поведінки в надзвичайних ситуаціях.

До того ж, перед Україною стоїть непростий процес відбудови закладів системи освіти, які мають пройти належний контроль на наявність безпекових споруд і укріплень. В Україні відбуваються позитивні зрушення в покращенні психологічної безпеки, підвищенню рівня резильєнтності як педагогічних працівників, так і учнів.

Україна сьогодні досить успішно перебирає досвід Ізраїлю у безпекових заходах пов'язаних з постійною небезпекою життя та ментального здоров'я в організації навчально-освітнього процесу у надзвичайній ситуації, авжеж, Україні доведеться ще багатого чого зробити і покращити, створити власну систему, з огляду на власні виклики і задачі, водночас, зрушення є і я вірю, що у Україні в подальшому модна буде переймати її автентичні набутки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ройз С. Світлана Ройз дала поради батькам і вчителям, як допомогти дітям продовжити навчання в умовах війни [Електронний ресурс] / С.Ройз // Портал Нова освіта. — Режим доступу: <https://osvitnova.com.ua/posts/5651-skoro-v-shkolu/> (22.08.2022)

2. Школа в небезпечних умовах: досвід Ізраїлю [Електронний ресурс] / Редакція журналу «На урок»// Освітній проект «На урок». — Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/shkola-v-nebezpechnih-umovah-dosvid-izra-lyu/> (01.04.2022)

3. Шкарлет С. Наше завдання — не лише відновлювати систему, а створити якісно нову модель української освіти для нової країни [Електронний ресурс] / С.Шкарлет // Міністерство освіти і науки України —

Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/nashe-zavdannya-ne-lishe-vidnovlyuvati-sistemu-stvoriti-yakisno-novu-model-ukrayinskoji-osviti-dlya-novoyi-krayini-sergij-shkarlet/> (20.05. 2022)

4. Гелий Н. Навчання під звуки повітряних тривог. Чи зможе Україна скористатися з досвіду Ізраїлю [Електронний ресурс] / Н.Гелий // Експрес — Режим доступу: <https://zahid.espreso.tv/navchannya-pid-zvuki-povitryanikh-trivog-chi-zmozhe-ukraina-skoristatsiya-z-dosvidu-izraylyu/> (29.08.2022)

5. Юренко О. Ракетні обстріли під час навчання: досвід Ізраїлю [Електронний ресурс] / О.Юренко // Медія Освіторія — Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/raketni-obstrily-pid-chas-navchannya-dosvid-izraylyu>

6.Тихонова Є. Як організувати навчання під час війни: досвід ізраїльських шкіл [Електронний ресурс] / Є.Тихонова // zn.ua — Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/jak-orhanizuvati-navchannya-pid-chas-vijni-dosvid-izrajilskih-shkil.html/> (17.10.2022)

7. Онлайн-курс для освітян "Психологічна безпека дорослих та дітей під час повітряної тривоги у школі"[Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/onlajn-kurs-dlya-osvityan-psiologichna-bezpeka-doroslih-ta-ditej-pid-chas-povitryanoyi-trivogi-u-shkoli/> (05.09.2022)

8.МОН залучає ізраїльських фахівців до проведення тренінгів щодо організації навчального процесу під час бойових дій [Електронний ресурс] / <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-zaluchaye-izrajilskih-fahivciv-do-provedennya-treningiv-shodo-organizaciyi-navchalnogo-procesu-pid-chas-bojovih-dij/> (12.03.2022)

Зікранець А.А.,

студентка ІІ курсу Факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м.Київ, Україна

Науковий керівник - Вишківська В.Б.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

Національного педагогічного

університету імені М.П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

РОЛЬ САМООСВИТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті окреслено роль самоосвіти у професійній підготовці майбутнього вчителя. З'ясовано, що процес самоосвіти є найкращим засобом формування професійних здібностей майбутнього вчителя. Як бачимо, самоосвіта майбутніх учителів займає особливе місце в системі формування їхніх професійних здібностей. Цей процес має ще більше стимулювати ентузіазм педагогів до самоосвіти та постійного оновлення знань, створювати умови для розвитку педагогічних здібностей і потенціалу вчителя.

Abstract. The article outlines the role of self-education in the professional training of a future teacher. It was found that the process of self-education is the best means of forming the professional abilities of the future teacher. As we can see, self-education of future teachers occupies a special place in the system of formation of their professional abilities. This process should further stimulate teachers' enthusiasm for self-education and constant updating of knowledge, create conditions for the development of pedagogical abilities and teacher potential.

Здатність майбутнього вчителя до самоосвіти є набагато важливішою за своїм впливом на формування професійної компетентності, ніж власне процес навчання в університеті. "Треба вчити самого себе" - це гасло кожного, хто прагне досконалості. Майбутній педагог має бути готовим до змін, а тому дуже актуальною є проблема неперервної освіти, яка спрямована на вдосконалення педагогічної майстерності й підвищення кваліфікації.

Вже недостатньо гарно володіти матеріалом та уміти тримати дисципліну у класі. Для моделі нового сучасного вчителя характерною має бути готовність до застосування новітніх освітянських ідей, інноваційних технологій, до творчого пошуку, постійного самовдосконалення. Педагог повинен знати не тільки свій предмет і методику його викладання, а й володіти знаннями в суміжних наукових галузях, орієнтуватись в культурі, мистецтві, навіть в інтернет-трендах і т. ін. Саме ці якості формуються у щоденній учительській праці.

Самостійна робота вчителів є найпоширенішим способом підвищення педагогічної компетентності. Це пояснюється тим, що дозволяє краще зрозуміти концепції освіти та узагальнювати власний педагогічний досвід. Самоосвітня робота майбутнього вчителя включає в себе такі поняття як: самооцінка, самореалізація, самоконтроль, самовиховання та саморозвиток.

По-перше, самооцінка для майбутнього вчителя - це крок до успіху. Адже завдяки компоненту самоосвіти, людина усвідомлює рівень своїх досягнень серед інших суб'єктів освітнього процесу, розуміє недоліки своєї праці та виправляє помилки задля покращення результату.